

УДК 75.044:069.9:061.2(477+438)"19"

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2025.06.1389>

ЛИСТУВАННЯ ОЛЕНИ КУЛЬЧИЦЬКОЇ З ТОВАРИСТВОМ ПРИХИЛЬНИКІВ КРАСНИХ МИСТЕЦТВ У ЛЬВОВІ (TOWARZYSTWO PRYJACIOŁ SZTUK PIĘKNYCH) (1908—1913 рр.)

Олеся СЕМЧИШИН-ГУЗНЕР

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9677-995X>

кандидатка мистецтвознавства,

старша наукова співробітниця,

Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького,

відділ українського мистецтва XIX—XX ст.,

проспект Свободи, 20, 79008, м. Львів, Україна,

e-mail: olesiasem17@gmail.com

Публікація присвячена малодослідженій темі співпраці українських художників, з акцентом на Олені Кульчицькій, з польською мистецькою організацією — Товариством прихильників красних мистецтв (остання третина XIX — до 1939 р.). *Мета статті* — звернути увагу на міжнаціональні професійні контакти у сфері мистецтва, український сегмент на виставках згаданого Товариства.

Об'єктом дослідження є, насамперед, виставкова діяльність ТПКМ у Львові, а саме переписка у цьому контексті з організацією О. Кульчицької впродовж 1908—1913 рр. *Предметом дослідження* є професійні взаємозв'язки художниці й Товариства.

Методологія дослідження опирається на методи систематизації, опису, мистецтвознавчого аналізу, узагальнень тощо. *Територіальні та хронологічні межі* окреслені існуванням й виставковою діяльністю організації (Східна і Західна Галичина, 1870-ті—1939 рр.) та збереженою кореспонденцією з О. Кульчицькою (1908—1913 рр.). Широко висвітлено фахові стосунки мисткині з ТПКМ. Уточнено виставки організації, на яких експонувалися її твори, звернено придільну увагу до самих пам'яток та на їхню характеристику тодішніми критиками. Визначено вектори подальшого поглибленого дослідження проблеми.

Ключові слова: Товариство прихильників красних мистецтв, Олена Кульчицька, кореспонденція, виставки, живопис, графіка.

Olesia SEMCHYSHYN-HUZNER

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9677-995X>

Candidate of Arts (Ph. D.),

Senior Researcher,

The Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv,

Department of Ukrainian Art of the 19th—20th centuries,

20, Svobody Avenue, 79008, Lviv, Ukraine,

e-mail: olesiasem17@gmail.com

CORRESPONDENCE BETWEEN OLENA KULCHYTSKA AND THE SOCIETY OF FRIENDS OF THE FINE ARTS IN LVIV (1908—1913)

Introduction. The artistic environment of Lviv from the last third of the 19th century until the outbreak of the First World War was a multifaceted phenomenon that remains insufficiently studied. The art associations that emerged and either developed or quickly faded played an undeniably important role in supporting, presenting, and disseminating the works of painters, graphic artists, and sculptors living and working in Galicia. One of the most influential among them was the Society of Friends of Fine Arts, which primarily collaborated with Polish artists but remained open to artists of other nationalities who wished to participate in its exhibitions.

Problem Statement. This research, based on archival materials, focuses on the creative contacts of Ukrainian artists with the Society of Friends of Fine Arts, with particular attention to Olena Kulchytska, whose first solo exhibition took place in the Association's exhibition halls. The aim of the article is to highlight international professional interactions in the field of art and to analyze the Ukrainian segment of the Society's exhibitions.

Object and Subject of Research. The object of this study is primarily the exhibition activities of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv, in particular the correspondence with Olena Kulchytska in this context between 1908 and 1913. The subject of the research is the professional relationship between the artist and the Society.

Methodology. The research methodology is based on systematization, description, art-historical analysis, and generalization.

Results. The article provides a comprehensive overview of Kulchytska's professional relations with the Society of Friends of Fine Arts. The exhibitions where her works were presented are specified, with particular attention paid to the artworks themselves and their evaluations by contemporary critics. The study also identifies directions for further in-depth research of the problem.

Keywords: the Society of Friends of Fine Arts, Olena Kulchytska, correspondence, exhibitions, painting, graphics.

Вступ. У відділі рукописів наукової інституції Товариства прихильників красних мистецтв (далі — ТПКМ) у Львові (Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych), який містить чимало важливої інформації, пов'язаної з художнім життям Галичини останньої чверті XIX — початку XX ст. [1]. Ті науковці, які цікавляться мистецтвом Львова, чи Галичини у широкій контексті, не можуть оминати увагою згадане Товариство, оскільки навіть безперервним своїм існуванням впродовж 1866—1867 і до 1939 року воно, безсумнівно, стало поважною частиною художнього життя краю того часу [2, с. 13—14] (іл. 1). За цей час у Львові засновувались, і після короткого часу розпадались різні мистецькі організації, а воно існувало, хоча також переживало і складні періоди (втрата самостійності 1885 р. внаслідок об'єднання з краківським Товариством (Zjednoczone Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie) [3, с. 5—6], від 1886 р. Львівська Репрезентація Об'єданого Товариства в Кракові [4] й, врешті, з кінцем грудня 1895 р. повернення самостійності з осередком у Львові [5, с. 3].

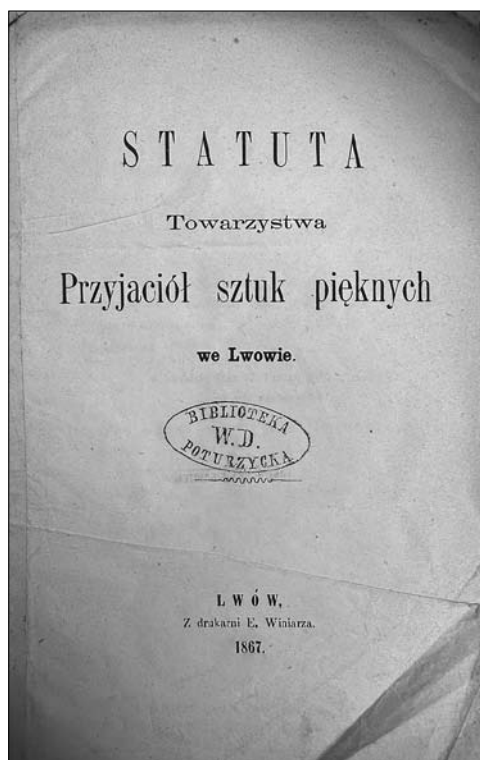
Питання співпраці з організацією українських художників спеціально не досліджувалося. У коротких

повідомленнях в періодиці від останніх десятиліть XIX ст., в розширених творчих біографіях окремих митців лише згадується про те, що в певний період окремі твори їх авторства експонувалися на виставках польського товариства, або ж просто зазначається, наприклад, що «на виставці у Львові» до 1898 р., оскільки це, переважно, могли бути лише виставки, організовані ТПКМ, або ж цей факт взагалі ігнорується [6, с. 3; 7, с. 29, 103; 8; 9, с. 5; 10, с. 11, 113—119; 11, с. 36, 40, 43, 54—59, 61, 70, 72]. Оскільки Товариство також влаштовувало льотарей, займалося продажем експонованих творів, то прищільне дослідження співпраці з ним українських художників відкриває можливість відстежити провенанс окремих пам'яток, доповнити вже відомі дані, з'ясувати особливості відбору творів Товариством, характеристики й оцінку творів самими авторами тощо, що й формує *актуальність дослідження*. *Мета публікації* — поглиблене вивчення мистецьких міжнаціональних зв'язків у львівському середовищі, й, зокрема, участі О. Кульчицької у виставках ТПКМ у Львові на ранньому, довоєнному етапі творчості (1908—1913).

Поставлені завдання: дати характеристику діяльності ТПКМ у Львові, систематизувати й проаналізувати листування організації з О. Кульчицькою, визначити виставки, на яких експонувалися твори мисткині, та як їх характеризували критики тощо.

Основна частина. ТПКМ не просто існувало безперервно впродовж багатьох десятиліть й об'єднувало чималу кількість творчих особистостей, а також розгорнуло активну діяльність, загалом провадило усі свої справи досить успішно (навіть з погляду сьогодення). Вочевидь для цього були певні підстави.

Однією з найбільш вагомих причин можна вважати сталі фінансування. Фінансова скрута часто призводила до короткотривалості того чи іншого культурного об'єднання, до обмеженого тиражу супровідного мистецького видання, до організації виставок лише один раз на рік, а то й на два роки тощо. Звичайно, що це була не єдина обставина. Давалися ознаки й розбіжності в поглядах членів організацій, мистецькі уподобання, часові зміни. Подібні проблеми переживала не одна організація, однак втримували свої позиції у художньому житті тільки ті, які були більш-менш стабільними у фінансовому плані.

Іл. 1. Статут ТПКМ у Львові. 1867 р. Титульна сторінка

Так, львівське Товариство прихильників красних мистецтв отримувало кошти від міста, фінансову допомогу від Міністерства Визнання і Освіти, яку призначало львівське Намісництво, від травня 1872 р. розпоряджалося фондом «Люблінська Унія» [12, s. 53; 13, s. 3; 14, s. 178; 15, s. 22—23]¹ та мало касове поповнення у вигляді членських внесків тощо [16, s. 539]. Інші мистецькі організації на той час навіть мріяти не могли про таку підтримку.

Від заснування організації її очільником був президент, який обирався більшістю голосів й користувався особливим авторитетом у мистецьких колах. Однак були періоди, коли посада залишалась, з певних причин, вакантною, що відразу ж негативно впливало на розвиток Товариства. Так, наприклад, 1885 р. Товариство було без керівника, оскільки Кароль граф Лянцкоронський відмовився від наданої йому честі, [17, s. 3] а відтак його об'єднано з Краківським. Перші роки нового століття ознаменовані в історії діяльності організації як надзвичайно цікаві й їх пов'язують із директорством Я. Болоз-Антонієвича (J. Boioz-Bołoz-Antoniewicz) (1901—1903). [14, s. 178]. Згодом його заступив на цій посаді Станіслав Рейхан (S. Rejchan). [14, s. 178]. Саме за керівництва останнього 1904 р. Товариство отримало безкоштовне приміщення в будів-

лі Промислового музею, яке йому виділила Міська рада, що дало більше можливостей, зокрема і щодо влаштування виставок й організації наукових відчитів тощо [18, s. 2—3].

За кілька років до Першої світової війни в періодиці прокотилась хвиля критики на адресу Товариства [14, s. 178]. Наприклад, на початку 1909 року польський критик Володимир Вітвіцький (Witwicki Wł.) у передмові до критичного огляду на чергову виставку Товариства дивується його особливому статусу, він пише, що ніде не можна роздобути його статуту, що, незважаючи на державне фінансування та членські внески, постійне розширення списків членів (за деякими джерелами перед початком війни було 1400 членів) [16, s. 539], проведення лотерей, організація не має ніякої форми звітності перед суспільством чи, принаймні, перед своїми членами щодо руху коштів і т. д. [19, s. 1]². Окрім того, багато митців були незадоволені відбором творів на виставки, закидалося також, що організовувані експозиції не відображають повною мірою здобутків польського мистецтва [14, s. 178—179]³. Раніше організація щороку видавала звіт своєї діяльності, подібні форми звітності були популярними й для управління такою інституцією, як Національний музей. У періодиці, зокрема у «Ділі», на початку кожного нового року друкувалось т. зв. Справозданє, де детально було розписано прихід коштів та їх розхід⁴. Або звітність НТШ, також у вигляді детального Справозданя [20, с. 1—4; 21, с. 216]. Таким періодичним орга-

¹ 1869 року, перебуваючи у Львові, Ян Матейко створив фундацію на стипендії свого імені під назвою «Люблінська Унія». Стипендії мали призначатись двом учням Школи Красних Мистецтв у Кракові, з яких одна мала бути призначена для учня русина віросповідання греко-католицького (уніатського), а друга — для поляка — римо-католицького обряду. Заснуванню фундації передувало ряд подій: насамперед завершення Я. Матейком великого історичного полотна «Люблінська унія», а згодом схвальні відгуки критиків та публіки, що принесли авторові велику славу. Твір був виставлений спершу у Кракові 11 вересня 1869 року, якраз у 300-річчя Люблінської унії. Прибуток у сумі 2000 зл. р. якраз і був призначений на стипендіальний фонд, яким розпоряджалася Дирекція Товариства прихильників красних мистецтв у Львові. Стипендії розподіляло Товариство на конкурсній основі. Одна стипендія становила 100 зл. р. Подавати свої документи могли учні, які навчаються мистецтву в мистецьких державних закладах. Серед документів потрібно було мати: метрику хрещення, свідоцтво віросповідання, свідоцтво з відбутого навчання, а особливо свідоцтво з Школи красних мистецтв у Кракові або посвідчення про прийняття до тієї школи. Перші стипендії були призначені в 1881 році.

² На початках діяльності Товариство друкувало публічні звіти в періодиці, згодом виходили окремі звіти організації у вигляді кількасторінкових зшитків з чіткою структурою: списки творів, що були на виставках (своєрідні каталоги), списки творів, закуплених Товариством для лотарей з результатами розіграшу, приватні закупи й надбання Міністерства Визнання й Освіти й тощо. Вочевидь вони не містили вичерпної, точної інформації саме з руху коштів.

³ В аналітичній статті, присвяченій Товариству, автор (Baranowicz Z.) наводить ряд публікацій у тогочасній польсько мовній періодиці, в яких провадиться своєрідна дискусія стосовно особливого статусу організації та веденої нею мистецької політики.

⁴ У популярному періодичному виданні Галичини «Діло» друкувались фінансові звіти Національного музею підписані його директором І. Свенціцьким, де чітко вказувались кошти, що надійшли на організацію, а також які групи творів і в якій кількості поповнили музейні зібрання.

ном, на сторінках якого від часу до часу відображалась діяльність львівського Товариства прихильників красних мистецтв, був «Tygodnik ilustrowany».

Та оминувши більш детальний розгляд причин, які обумовили довге життя Товариству та його внутрішні проблеми, беззаперечним залишається факт, що ця мистецька організація відігравала важливу роль у художньому житті центру Галичини впродовж другої половини XIX — перших сорока років XX століття. Попри його офіційну назву, у польських наукових джерелах воно, як й інші подібні організації в Кракові, Варшаві, Познані, характеризується більше як Instytucja opieki nad sztuką [22, s. 28], що розкриває закладену в них широку функцію. Статут організації від заснування і до часу об'єднання з краківським Товариством 1885 р. був незмінним [4], але у його оновленій редакції 1894 (перед поверненням самостійності 1895 року) зазначено, що завданням Товариства є «пробудження і поширення замилювання до красних мистецтв в краї» (§ 2), і з цією метою Товариство буде:

«§ 3. Засоби діяльності:

а) отримувати у Львові постійну публічну виставку творів мистецтва, виконаних польськими художниками, не виключаючи також творів інших митців;

б) закуповувати щорічно певну кількість творів, які будуть виставлятися польськими художниками, з метою проведення лотарей;

в) давати безплатно членам як премії репродукції найцінніших творів;

г) організовувати тимчасові виставки в інших містах краю;

д) утримувати стосунки з іншими товариствами з подібними цілями для взаємодопомоги і виміни творами мистецтва;

е) допомагати художникам і молоді, яка посвячує себе красним мистецтвам;

є) полегшувати митцям експонування та збут їхніх творів на інших виставках в краї та за кордоном;

ж) організовувати, при можливості і засобах, конкурсні виставки творів мистецтва, поєднані з поділом нагород;

з) уживати усіляких інших, уставами дозволених засобів для досягнення свої цілей» [14, s. 178].

Перший підпункт § 3 Статуту пояснює те, що у своїх лавах організація об'єднувала митців різних національностей, які жили і працювали у Львові та

загалом Галичині, і навіть поза межами краю. Товариство, відповідно до статуту, провадило активну виставкову діяльність, утримувало постійну експозицію, організовувало від 1904 р. як періодичні Весняні і Осінні Салони, так і виставки окремих художників чи групи митців⁵. Така потужна мистецька організація, звичайно що, перш за все, презентувала польських митців, але часом українські художники у пошуках шляху спілкування з глядачем, позбавлені власної мистецької організації (до 1898 р., коли у Львові було створено Товариство для розвитку руської штуки, та 1904 р. Товариство прихильників української літератури, науки і штуки, які, однак, існували короткий період та їхня виставкова діяльність була значно слабшою), пропонували свої праці на виставки цього Товариства. Серед таких митців др. пол. XIX ст. — Теофіл Копистинський [23, s. 53—58; 24, s. 11; 25, s. 11; 26, s. 10, 13; 27, s. 10, 12, 14; 28; 29, s. 10, 12; 30, s. 11], Корнило Устиянович [31, s. 11; 24; 32; 29, s. 11]⁶, Олександр Скруток [5, s. 28, 32]⁷, Юліан Панькевич [33, s. 239—261]. Під кінець XIX ст. й надалі, на початку нового XX ст., тісно співпрацював з спілкою Іван Труш [34; 35; 36; 37]. На виставках впродовж 1909—1913 рр. зустрічаємо твори Ярослава Пстрака [36] й Олени Кульчицької [35; 37—42]. До Дирекції Товариства звертався також і Микола Анастасієвський [43, s. 285—290], і Микола Івасюк [44] та інші. На кількох виставках експонувались твори Теодора Вацика [45; 46].

Однак не лише окремі художники контактували з Дирекцією Товариства. Зокрема Управління Товариства було офіційно запрошено взяти участь у засіданні галицького комітету київської виставки 1913 р. [47, s. 489—490]. Іван Труш від імені Товариства прихильників української літератури, науки і штуки вів переписку стосовно оренди залів на влаштування загальновідомої і важливої для української культури і мистецтва виставки 1905 року [48, s. 487—490].

⁵ Майже всі виставки, організовані Товариством, супроводжувались каталогами, які сьогодні дають багатий матеріал стосовно цієї ділянки діяльності організації.

⁶ На IV виставці, зокрема, експонувався твір Т. Копистинського «Убогі» і К. Устияновича «Шевченко над Арамом».

⁷ У 1895 р. О. Скруток надіслав на виставу Товариства два твори «Краєвид» і «Польові квіти», а 1896 р. — картину «Селянка».

Ще 1902 р. від адміністрації Митрополита А. Шептицького, за його особистим дорученням, було складено добродійний внесок на рахунок організації у розмірі 200 корон, з проханням зачислити його у почесні члени організації [49, s. 77—78].

Це сухий перелік, і наводимо ми його з метою показу тісних взаємозв'язків в царині мистецтва в той час. Коли звертаємось у минуле, намагаємось його реконструювати, притримуючись тільки фактів, ми можемо і помилитись. Відчути час і зрозуміти його у складних життєвих, ділових переплетеннях нам допомагають першоджерела. Надзвичайно важливим для дослідника є кореспонденція, і не лише особиста, а навіть такого досить загального, ділового характеру. Коли ми опираємось тільки на факти стосовно художнього життя в Галичині наприкінці XIX — початку XX ст., то констатуємо поступове свідоме відмежування українців від польського мистецького середовища (заснування Національного музею, мистецькі організації (ТРРШ, ТПУАНШ тощо), тематика і стилістика творів). І хоча так воно й було, це не означало, що у сфері мистецтва було кілька ворожих фронтів. Попри суперечності на національному ґрунті, надалі існували ділові, дружні та особисті стосунки. І вони складні й неоднозначні. Завдання дослідника розкрити повноту художнього життя Львова кін. XIX — поч. XX ст., дати йому об'єктивну оцінку.

І тут, потрібно сказати, ще раз наголосити на неімовірно багатому матеріалі, який нам подає архів Товариства прихильників красних мистецтв. На наш погляд, цікавим було також з'ясування питання: як і коли архів об'єднання надійшов до закладу Оссолінських у Львові, а також за яких обставин він потрапив до Вроцлава. Початкові пошуки дали вже свої перші результати.

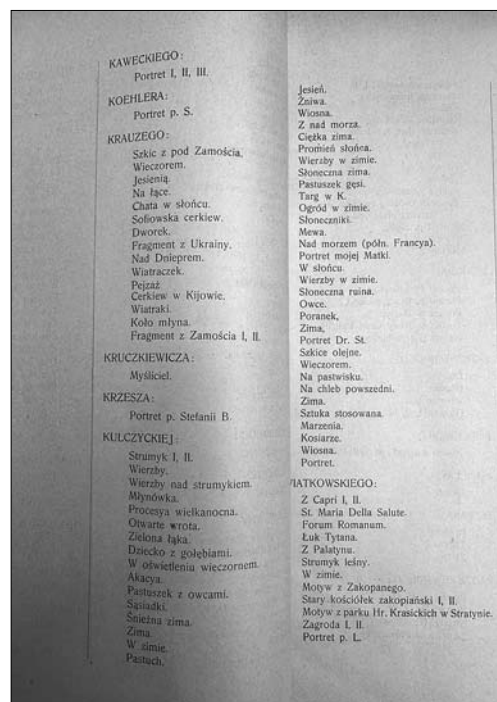
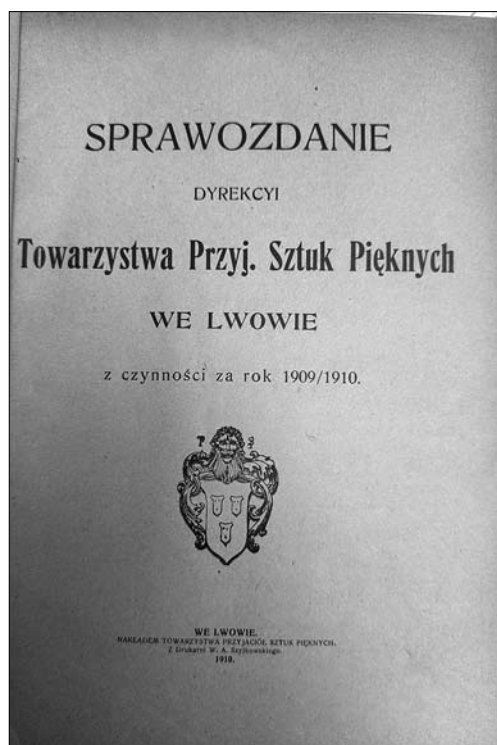
Архів Товариства увійшов до рукописних збірок бібліотеки як дар організації близько 1923 р. [50], його повна інвентаризація була завершена у березні 1941 р. [51, арк. 7—9] і, відповідно до вказаних номерів, він був повністю перевезений до Вроцлава. У Львові залишились тільки окремі випадкові надходження. Коли саме це сталося — поки що не вдалося до кінця з'ясувати. Це могло бути і весною 1944 р., коли дирекція Оссолінеум, виконуючи доручення німецької влади, що контролювала бібліотеки, евакуювала до Кракова багато рукописів, які

згодом були перевезені до Аделіни (Zagrodna) на Дольному Сльонзку (Dolnym Śląsku) [50]. Або ж у липні 1946 р., коли Україна передала Польщі зі збіроч Оссолінських тисячі рукописів, що і стало причиною організації у Вроцлаві національного закладу Оссолінських. Сюди ж 1947—1948 рр. переказали з Варшавської Національної бібліотеки віднайдені в Аделіні раніше евакуйовані зі Львова збірки.

Відтак в інституції Оссолінеум, що у Вроцлаві, у відділі рукописів зберігається поважний блок матеріалів, пов'язаний з львівським Товариством прихильників образотворчих мистецтв, під загальною назвою *Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych*. Це десятки тисяч аркушів, які можна згрупувати окремими блоками, відповідно до їх характеру: кореспонденція — листи від різних осіб та інституцій, листи від експедиторів, листи від інших організацій; документація: акти секретаріату, протоколи засідань Репрезентаційної (Представницької) і Мистецької комісії, протоколи лотерей творів мистецтва та списки творів, які були розіграні в цих лотереях, касові книги, розписки про отримання творів, підтвердження про відібрання творів, які надходили на адресу Товариства, різноманітні доручення (наприклад на відсилення творів після виставок авторам) та матеріали, які є проміжними між цими двома блоками, а саме — оголошення про виставки, документи (інформація), які(а) стосуються організовуваних Товариством виставок поза межами Львова тощо. Хронологічно усі матеріали стосуються чітко окреслених меж: 1881—1920 рр., частіше зустрічаються папери ще вужчого відтинку часу — 1884—1913 і 1917—1920 років.

Окремі матеріали до історії спілки, як уже згадувалось, можна віднайти у ЦДІА України у Львові (наприклад статут об'єданого Товариства в Кракові) [4], у вигляді окремих надходжень й у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника [51—53].

Звичайно, що вартує опрацювати весь архів, однак це тривале у часі дослідження, яке ми намагаємось проводити поетапно, оскільки матеріал досить різний і кожна група вимагає ґрунтового коментаря. Так, першим кроком було введення в науковий обіг переписки І. Труша, від імені організаційного комітету виставки 1905 року, з ТПКМ, надруковане у Літописі НМЛ [54].

Іл. 2, 2 а. Справозданє ТПКМ у Львові за 1909—1910 рр., де зазначено експоновані твори О. Кульчицької

У нашій публікації пропонуємо листи Олени Кульчицької до Управління польської мистецької спілки (25 листів, адресованих секретарю Станіславу Соколовському, та 6 листів-відповідей). Листування носить характер ділової кореспонденції між художницею та Товариством, яка охоплює період від 1908

по 1913 рр. [55, к. 103—166]. Перші кілька листів стосуються організаційних моментів дебютної виставки творів О. Кульчицької у січні 1909 року в залах Товариства. На тимчасовій експозиції Товариства у другій половині січня 1909 року відбувалось одночасно три окремі виставки. На жаль, скласти уявлення про цю подію нам допомагають лише скупі дані, які наводять польський критик Володимир Вітвіцький та Іван Труш.

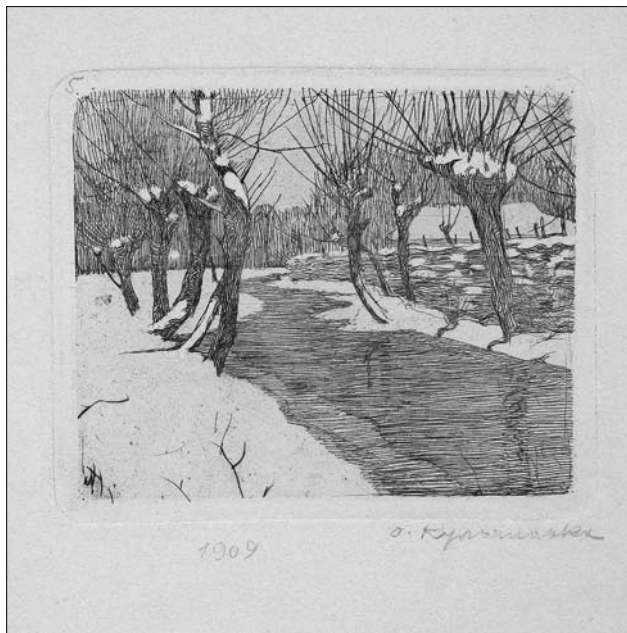
Вітвіцький пише, що два зали були відведені для шостої фотовиставки, третій зал — для збірної виставки Фридерика Паутша, і четвертий — для великої збірної виставки творів О. Кульчицької, молоді художниці, яка експонується у залах Салону вперше. Він дає коротку характеристику виставленим працям, аналізує окремо живопис, графіку (дереворити, аквафорти), фігуративну пластику, згадує кілька найбільш вдалих, на його думку, творів у кожній з груп [19, с. 1].

На відміну від польського колеги, Іван Труш зупиняється тільки на характеристиці виставки О. Кульчицької, і ця його критична замітка є основним джерелом для усіх дослідників, які вивчали творчість О. Кульчицької і намагались відстежити перші самостійні кроки мисткині у львівському середовищі [56, с. 38].

Кілька листів з архіву польського Товариства прихильників красних мистецтв розширюють наші знання, зокрема стосовно організації згаданої виставки. З цих матеріалів довідуємось, що виставка могла відбутись раніше, ще восени 1908 року. Художниця планувала її відразу ж після закінчення студій. Коли зіставити тимчасові виставки Товариства за осінні місяці і грудень 1908 року, то вочевидь не було можливості управлінню організації задовільнити прохання художниці про зали на кінець року. Впродовж листопада-грудня, зокрема, відбувалась V-осіння виставка Товариства, де експонувалось по кілька робіт Я. Пстрака й І. Труша. З цієї причини Управління організації змогло виділити приміщення на прохання О. Кульчицької щойно у другій половині січня.

Також з кореспонденції довідуємось, що, ймовірно, експозиція могла бути більшою, оскільки художниця просила про відведення їй двох залів, а В. Вітвіцький і І. Труш пишуть про розташування творів мисткині лише у одному, четвертому залі. Можливо ці три ко-

роткі листи — весь джерельний матеріал, який зберігся стосовно дебютного виступу художниці, бо у своїх спогадах О. Кульчицька сама вже не пам'ятала, які праці вона виставляла, і чи був тоді виданий каталог [57, с. 17]. На жаль, припускаємо, що окремого каталогу не було, принаймні до цього часу ми не знайшли ні друкованого, ні рукописного його варіанту. Однак більш конкретну інформацію можна віднайти у Справозданні дирекції Товариства за 1909—1910 рр., де у рубриці Перелік творів мистецтва експонованих у 1909 р. під прізвищем О. Кульчицької вказано такі праці: Strumyk I, II; Wierzby; Wierzby nad strumykiem, Młynówka, Procesya Wielkanocna, Otwarte wrota, Zielona łąka; Dziecko z gołębiaми; W oświetleniu wieczorem; Akacya; Pastuszek z owcami, Sąsiadki, Śnieżna zima; Zima; W zimie; Pastuch; Jesień; Żniwa; Wiosna; Z nad morza; Cieżka zima; Promień słońca; Wierzby w zimie; Słoneczna zima; Pastuszek gęsi; Targ w K.; Ogród w zimie; Słoneczniki; Mewa; Nad morzem (póln. Francya); Portret mojej Matki; W słońcu; Wierzby w zimie; Słoneczna zima; Owcy; Poranek; Zima; Portret Dr. St.; Szkice olejne, Wieczorem; Na pastwisku; Na chleb powszehny; Zima; Sztuka stosowana; Marzenia; Kosiarze; Wiosna; Portret [58, s. 22—23] (іл. 2, 2а, 3, 4). Цей перелік не конче є повним, у ньому не зазначено ні техніки виконання, ні розмірів, що утруднює ідентифікацію серед збережених нині робіт художниці. Водночас він може відображати і твори, що експонувались і на інших виставках Товариства, які відбувались того ж року. Якщо орієнтуватись на друковані каталоги Весняної і Осінньої виставок 1909 р., то на першій експонувались три праці художниці — «Мрії», «Косарі» і «Весна», а на останній — лише один «Портрет» [35; 37]. Тоді можна вважати, що усі попередні 45 творів, в згаданому переліку, із дебютної виставки Олени Кульчицької. В. Вітвіцький згадує про експозицію з 50 праць, то ж, можливо, що й усі перелічені твори художниця виставляла у січні, а згодом деякі з них повторно пропонувала на інші виставки. Якраз наступні листи архіву стосуються участі художниці у подальших, оголошуваних Товариством виставках. Цей період в житті О. Кульчицької, а саме 1909—1914 рр., більше описують в літературі, пов'язуючи його з роботою мисткині у Перемишлі. Однак листування допомагає стверджувати, що художниця, незважаючи на труднощі, віддалене проживання від

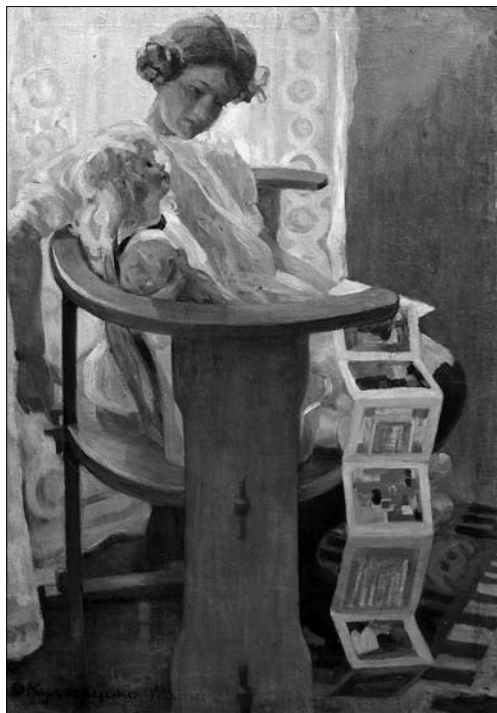
Іл. 3. Кульчицька О. Зима (Вербі над струмком (?)). 1909 р. Папір, офорт. Збірка НМЛ

Іл. 4. Кульчицька Олена. Соняшники. Косів, 1908 р. Полотно, олія. Збірка НМЛ

Львова, надалі провадила активну співпрацю з польським Товариством, а також утримувала контакт зі своїм першим критиком Іваном Трушем, який вочевидь інформував її про те, що відбувається у місті.

Після успішного дебютного виступу О. Кульчицька того ж року бере участь у ще двох виставках польської організації у Львові — IV-й весняній (травень-червень) і VI-й осінній (листопад-грудень) [35; 37]. Якщо стосовно весняної виставки

Іл. 5. Кульчицька О. Дівчина з лялькою. 1910 р. Полотно, олія. Збірка НМЛ

у листах нічого не згадується, то про осінню маємо кілька згадок, наприклад те, що вона висилає один портрет (який і є зазначений у каталозі) і згодом згадує про те, що вона б просила відіслати його на зворотну адресу вже після завершення експонування.

У трьох листах, починаючи від жовтня 1909 року, О. Кульчицька просить виділити їй один зал на влаштування власної збірної виставки творів, орієнтовно на січень-лютий 1910 року. Вочевидь не отримавши відповіді, вона продовжує нагадувати про свої плани вже у листі від кінця березня 1910 року.

Дві картки, адресовані Канцелярії Товариства, стосуються питань продажу творів з виставки. Якщо на продаж твору «Липнєве сонце» за запропоновану ціну вона погоджується, то твір «Зима» залишився в авторки через занадто занижену ціну потенційним покупцем, що аж ніяк не імпонувало художниці.

Певні непорозуміння виникли в О. Кульчицької з ТПКМ, як дізнаємось з інших карток, стосовно участі в Загальній виставці (Wystawa Powszechna) 1910 р., — вона просить прояснити ситуацію. На листах вгорі стоїть помітка про те, що їй відмовлено.

Час від часу О. Кульчицька просить Товариство повернути їй твори, які певний час зберігались там. Як, наприклад: 6 олій, 4 акварелі, 1 дереворит і 6 ак-

Іл. 6. Кульчицька О. Мале містечко (Косів). (Жида (?)). 1909 р. Півкартон, офорт, акватинта. Збірка НМЛ

Іл. 7. Кульчицька О. Буря (Вога (?)) (Над Адріатичним морем). 1911 р. Півкартон, офорт, акватинта. Збірка НМЛ

вафорт⁸, які вочевидь залишились в організації від виставки, що відбувалась у квітні 1910 року.

Від того часу відчувається певне напруження у стосунках між художницею і спільнотою. Після відсторонення її робіт на Загальній виставці у травні 1910 р. вона цілий рік не подавала своїх праць. Тільки у травні вже 1911 р. в каталозі VII Весняної виставки бачимо 2 твори художниці [39] (іл. 5). Влітку того ж року Кульчицька відпочивала на Адріатичному узбе-

⁸ Аквафорт (з італ. acquaforte) — це застаріла назва офорту, яку вживає у переписці з польським Товариством О. Кульчицька. У сучасному визначенні, у такій групі творів мисткиня могла поєднувати офорт і акватинту.

режжі, звідки надалі листувалась з секретарем С. Соколовським й наполегливо просила, черговий раз, виділити їй один зал на влаштування власної виставки, орієнтовно на жовтень-листопад 1911 року.

Аквафорти О. Кульчицької експонувались на VII весняній виставці у травні-червні 1912 р. [40] (іл. 6, 7). У листуванні про неї нічого не згадується. З картки, датованої червнем того ж року, дізнаємось цікавий факт, що сестри Кульчицькі спільно пропонували свої праці на виставки Товариства, Олена — живопис, Ольга — макати (килими), які не були прийняті. Чергова відмова викликала хвилю обурення в Олені Кульчицької, яка у різкій формі коментує такий факт, який не має, на її погляд, ніякого пояснення, оскільки праці сестри експонувались нещодавно у залах краківського Товариства прихильників красних мистецтв, у Познані, Варшаві, Чернівцях, а у Львові були відкинені. З тої причини вона знову звертається з наполегливим проханням виділити їй зал для збірної виставки на листопад 1912 року.

У 1913 році переписка відновлюється, О. Кульчицька перепитує, чи, скоріше, нагадує про те, що вона переслала твір «Інтер'єр церкви» на адресу організації. Якщо твір не буде прийнятий на чергову виставку, то просить відіслати його до родини Стебельських у Львові (родина по лінії матері). Її також цікавить термін, до якого можна подавати заявки на оглядову виставку, весняну чи осінню. У тих кількох листах її турбує питання розташування праць (відповідно до каталогів виставок Товариства нам відомо, що мова йде про виставку акварелей, пастелей і рисунків у жовтні-листопаді 1913 р., де експонувались три її праці «Старанна дівчинка», «Дівчинка» та «Інтер'єр церкви») [41]. Вона звертається з проханням до секретаря Соколовського припилювати цю справу, оскільки вона не може, через брак часу, виїхати з Перемишля, щоб особисто все проконтролювати. З організаційними моментами цієї виставки пов'язані також два листи на адресу Олени Кульчицької від секретаря Товариства, у яких повідомляється про позитивне рішення комісії виставити три твори художниці, із чотирьох нею запропонованих.

Останній лист стосується ряду творів, які О. Кульчицька відіслала до оправи і вони мали бути передані Товариству для розташування на щорічному IX Салоні у листопаді-грудні 1913 р. [42] (іл. 8, 9).

Іл. 8. Кульчицька О. Луки. Папір, офорт. Збірка НМЛ

Іл. 9. Кульчицька О. Бабуня. Папір, офорт, акватинта. Збірка НМЛ

Серед листів, відправлених на адресу О. Кульчицької секретарем Соколовським від імені Товариства, також є один, де мисткиню просять повідомити, наскільки можна опустити ціну на твори, які експонувались на виставці, і які можна було купити після її завершення.

Висновки. Уся кореспонденція Олени Кульчицької має особистий характер. Це не одинокий випадок. Майже усі листи від окремих осіб, чи то польських художників, чи українських, чи інших національностей, які звертались до Товариства, — мають такий характер. Це пояснюється тим, що в давнішій формі організаційної канцелярії головною особою фактично був секретар — довгі роки цю функцію сповнював Станіслав Соколовський (1890—1914 рр.) [59, s. 6]⁹, тому кореспонденти писали, безпосередню звертаючись до нього, відповідно це диктувало такий дещо приватний характер кореспонденції, а часами навіть конфіденційний. Але в цьому ми можемо якраз і відчувати живий образ особи, її характер, її особисте відношення до якихось моментів. Кореспонденція наповнює живим змістом рамки офіційних звітів, документації, передає душевний стан автора навіть кількох речень.

Звернення уваги й введення в науковий обіг кореспонденції художниці до львівського ТПКМ дає можливість дослідникам ще раз проглянути ранній період творчості О. Кульчицької, інформативно наповнити її співпрацю з організацією, ввести уточнення щодо її участі у виставках впродовж 1909—1913 рр., відстежити рух конкретних творів тощо. На сьогодні ні один з науковців, які вивчали творчість О. Кульчицької, спеціально не звертався до цієї проблеми. Наведені листи з архіву Товариства відкривають також можливість подальшого дослідження, спонукають до пошуку нових матеріалів: листів І. Труша до О. Кульчицької у цей час; опрацювання архіву однойменного Краківського товариства (питання участі художниці у виставкових проектах організації також не є належним чином висвітлене) тощо. Першоджерела, якими, у цьому випадку є листування, формують підґрунтя для розширеного дослідження раннього періоду творчості О. Кульчицької як талановитого живописця і гра-

фіка, чий твори користувались попитом у широкого кола поціновувачів.

Список скорочень

ТПКМ (TPSP) — Товариство прихильників красних мистецтв (Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych)

ТРРШ — Товариство для розвою руської штуки

ТПУЛНШ — Товариство прихильників української літератури, науки і штуки

ЦДІА — Центральний державний історичний архів України у Львові

ЛННБ — Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника

НМЛ — Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького

ДОДАТОК

Korespondencja Heleny Kulczyckiej. Listy od różnych osób i instytucji z lat 1884—1917. Lit. Krzy-Kw. Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. Rkps. 7470/I. S. 103—166, 293—303 (378 s.)

№ 1

До Товариства прихильників красних мистецтв. Львів. Будинок Промислового Музею.

Ласкавий Пане!

Після закінчення мистецьких студій у Відні і повернувшись з подорожі до Парижа, я б хотіла організувати (влаштувати) виставку своїх праць в залах Товариства. Прошу отже про ласкаве відведення мені на початок грудня того ж року впродовж 3—4 тижнів двох кімнат / від ... кімнати. / Р (року). — кімната (О. С.-Г.) / 2/3/4/. Я буду у Львові в вересні або жовтні й особисто нагадаю про своє прохання.

З повагою
Олена Кульчицька

Косів

Вочевидь лист датувати можна серпнем 1908 р.
(О. С.-Г.)

s. 103—104

№ 2

Шановна Дирекціє!

Нагадую про своє прохання, викладене в листі з серпня, в якому я прошу дозволу влаштувати виставку сво-

⁹ Станіслав Соколовський (Stanisław Sokolowski) склав повноваження секретаря Товариства прихильників красних мистецтв після понад двадцятирічної праці і як писали «за цей час заслужив як серед митців, так і громадськості велику симпатію і визнання своїм тактом, розумінням справи, делікатністю й привітністю. Саме Товариство також багато чим завдячує своєму секретареві з ініціативи якого було влаштовано чимало виставок, а його старання призвели до значного покращення матеріального забезпечення організації».

їх праць — прошу про визначення якнайближчого терміну. В разі, якби зали Товариства були зайняті в грудні, прошу притримати їх для мене на січень.

(зворот) Мої гарячі побажання ласкавій Дирекції.

З повагою

Олена ОК. Кульчицька

Львів, 30 вересня 1908 р.

s. 105—106

№ 3

Шановна Дирекції!

Оскільки на прохання про виділення 2 кімнат для влаштування виставки своїх праць в середині січня 1909 року, не отримала я ніяких повідомлень, через це прошу Шановну Дирекцію про ствердну відповідь до дня 9 січня 1909 р.

(зворот)

під адресу мого батька

Леон Кульчицький

Адв. Косів

З повагою

Олена Кульчицька

Косів 3 січня 1909 р.

s. 109—110

№ 4

До Товариства прихильників красних мистецтв. Львів. Будинок Промислового Музею.

(зворот)

Ласкава Дирекції!

Посилаю свою точну адресу.

При тому ж прошу про повідомлення мене коли є кінцевий термін відкриття осінньої вистави?¹⁰

Ще раз нагадую теж своє прохання про одну кімнату на січень — а не на лютий.

З повагою Олена Кульчицька

Перемишль

Ринок 27 II п.

s. 111—112

№ 5

Товариство прихильників красних мистецтв. Львів, вул. Дідушицьких, 1.¹¹ Будинок Промислового Музею.

¹⁰ У листах № 4, № 5 і № 7 мова йде про осінню виставку Товариства, яка відбулась у листопаді-грудні 1909 р. (Див.: Katalog VI-tej Wystawy Jesiennej. Listopad-grudzien, 1909).

¹¹ Вул. Дідушицьких, згідно плану Горбая, на поч. XX ст. — частина теперішньої вул. Вірменської (від Галицької до пр. Свободи). Інформацію надали пп. Данута і Богдан Посацькі (2011 р.). Будівництво Промислового музею

Шановна Дирекції!

Прочу про ласкаву відповідь — чи портрет, який посала я на осінню виставку дійшов? (від Вежбіцького (?)) і чи був поміщений на виставці?

З повагою

Олена Кульчицька

12/11.1909 р.

s. 113—114

№ 6

Ласкавий Пане!

Здогадуюся, що справи не дозволили ласкавому Панові відповісти на моє прохання 2 тижні тому — спішусь його поновити.

Дуже прошу виділити мені кімнату на влаштування виставки в Товаристві (зворот) в найближчому терміні, якщо це можливо. Маю кілька більших студій (біля 6), пару акварелей і аквафортів.

Не маючи ні зв'язків, ні знайомих, які б в такому випадку мене підтримали, можу розраховувати тільки на поміч Ласкавого Пана, який так багато може мені залагодити.

З правдивою повагою

Олена Кульчицька

Перемишль

Ринок 27 II п.

24 березня (?) 1909 р.

s. 115—116

№ 7

До Вельможного пана Соколовського. Львів, вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею.

(зворот)

Ласкавий Пане!

Бажаючи вчинити задосить Комісія забороняє повернення портрету, який був на останній виставці, повідомляю, що в останніх днях цього тижня з'явиться отримувач (з білетом), якому ласкаво прошу видати твір.

З шануванням

Олена Кульчицька

Перемишль

s. 117—118

№ 8

Вельможному пану Соколовському, секретарю Товариства красних мистецтв. II п., вул. Дідушицьких, 1. Львів. Будинок Промислового музею.

у Львові (тепер Національний музей ім. А. Шептицького у Львові) було завершено 1904 р. Частину приміщень будинку займало Товариство прихильників красних мистецтв.

(зворот)

Ласкавий Пане!

Стосовно до вказівок Ласкавого Пана — поновлюю прохання про визначення мені кімнати в найближчий термін для виставки моїх студій.

З глибоким шануванням
Олена Кульчицька

2.3.1910 р.

Перемишль

Ринок, 27

s. 120—121

№ 9

Вельможному пану Соколовському, секретарю Товариства красних мистецтв. II п., вул. Дідушицьких, 1. Львів. Будинок Промислового музею.

(зворот)

20/3.1910

Ласкавий Пане!

В середу я вислала паку з 7ма олійними образами. — Акварельки і аквафорти привезу сама наступного тижня. Може Пан Секретар визначить день, коли усі мої речі мають вже бути на місці. Від того залежить мій виїзд до Львова. При нагоді прошу теж визначити день відкриття виставки¹².

З глибокою повагою
Олена Кульчицька

Перемишль

Ринок 27, субота

s. 122—123

№ 10

До Канцелярії Товариства. Львів, вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею

(зворот)

Не можу погодитися із запропонованою аматором¹³ «Зими» сумою, оскільки подана мною ціна є вже і так якнайбільш поміркована.

З повагою
Олена Кульчицька

31.3.1910

Перемишль

s. 124—125

¹² У листах № 9, № 10, № 11 мова йде про квітневу виставку Товариства і про твори, які на ній експонувались. (Див.: Katalog Wystawy. Kwiecien, 1910).

¹³ Аматор (amator) — у контексті листування це особа, яка зацікавилась придбанням твору, інакше той, кому сподобався твір, і він хотів би його купити.

№ 11

До Канцелярії ТПКМ. Львів, вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею.

(zwrot)

Ласкавий Пане !

У відповідь на картку отриману сьогодні, доповідаю, що погоджуюсь на умови подані аматором «Липнєве сонце».

З повагою
Олена Кульчицька

25.IV.1910 р.

Перемишль

s. 126—127

№ 12

До Канцелярії Товариства ТПКМ. В.П. Жебровська. Львів. Вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею.

(зворот)

1910

Докладаю оголошення на «Загальну Виставку» творів, що зберігаються у Тов. Пр. Кр. Мист. у Львові, а саме: «Діти», «Зима» і 4 аквафорти. — з проханням прийняти їх і добре розмістити.

З повагою
Олена Кульчицька
s. 128—129

Долучено дві заповнені картки.

Загальна вистава польського мистецтва у Львові, 1910.

Ім'я автора: Олена Кульчицька

Адреса: Перемишль, Ринок, 27

Вид твору: -

Назва твору: «Діти»

Ціна і вартість страхування: 400 корон

Чия власність: -

Адреса зворотня після вистави: Перемишль,

Особистий підпис Олена Кульчицька
s. 133

Загальна вистава польського мистецтва у Львові, 1910.

Ім'я автора: Олена Кульчицька

Адреса: Перемишль, Ринок, 27

Вид твору: —

Назва твору: «Зима»

Ціна і вартість страхування: 150 корон

Чия власність: —

Адреса зворотня після вистави: Перемишль,

Особистий підпис Олена Кульчицька
s. 135

№ 13

Згори напис, що твори, на жаль, не були прийняті

Ласкавий Пане!

Оскільки, як довідуюсь, немає моїх творів на Загальній виставці, прошу ласкаво повідомити мене, чи про них у метушні забуто, аби чи теж не поміщено ще?

Окрім того ж, п. Труш писав мені, ніби твори були прийняті, прошу для певності про з'ясування.

Залишаюсь з повагою
Олена Кульчицька

Перемишль, Ринок, 27

s. 136—137

№ 14

До Канцелярії Товариства ТПКМ. Львів. Вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею.

Прошу вислати усі мої твори, які зберігаються в Товаристві. — в пацці, в якій прибули, на адресу:

Олена Кульчицька
Перемишль, Ринок, 27
4.6.1910 р.

6 олійних, 4 акварелі, 1 дереворит і 6 аквафорт
s. 139—140

№ 15

До Вельможного Пана Соколовського. Львів. ТПКМ. Вул. Дідушицьких, 1. будинок Промислового Музею
1910 — (?)

Ласкавий Пане!

Прошу люб'язно про відповідь — чи можу розраховувати на сповнення обіцянки даної мені Ласкавим Паном, про надання кімнати — з метою влаштування виставки в січні або лютому? Сподіваюсь, що, як завжди, прийде мені Ласкавий Пан зараз на допомогу, розраховую на його пам'ять.

З глибокою повагою
Олена Кульчицька

Чи портрет, який є на поточній виставці, може після її закриття який час зберігатися в Товаристві?

s. 141—142

№ 16

ТПКМ. До Вельможного Пана Соколовського. Львів. Вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею.

(зворот)

Ласкавий Пане!

Прошу повідомити мене, що з моїми працями відбувається, оскільки в списку художників мого імені немає.

Я думаю, що це просто помилка¹⁴.

Залишаюсь з повагою
Олена Кульчицька

26.3 (5). 1911 р.

Перемишль
Ринок, 28

s. 143—144

№ 17

Листівка з краєвидом моря
(зворот)

Велебному П. Секретар Соколовський. ТПКМ.

Ласкавий Пане!

Пересилаю вітання з Хорватської Рів'єри....., звертаюсь до ласкавої пам'яті, з моїм проханням про кімнату на жовтень або листопад для влаштування виставки.

З правдивою повагою
Олена Кульчицька

Порторе
30.08.1911 р.

s. 145—146

№ 18

Перемишль 5.6.1912 р.

Ласкавий Пане!

Прошу повернути мої олійні твори і макати — звичайним шляхом, в пацці в якій були прислані з Перемишля.

Те, що мої праці і макати моєї сестри не були прийняті, не можу собі пояснити, як і брак будь-якої підтримки або зацікавлення в Комісії.

Бо вправду не вірю, щоб праці ті, які виставлялися в Кракові (Товаристві Прих. Красн. Мист. — макати і т. д.), в Познані, Варшаві і Чернівцях, не могли бути прийняті у Львові.

Через то наполегливо прошу про призначення мені в осінній термін (жовтень) кімнати для влаштування збірної виставки.

З повагою
Олена Кульчицька
s. 147—148

¹⁴ Ймовірно художниця пише про виставку Товариства, яка відбулась у травні 1911 р. (Див.: Katalog VII-mej Wystawy wiosennej. Maj, 1911. Helena Kulczycka. 102. Wiosna; 103. Dziwczyną z lalką).

№ 19

Листівка. До Секретаріату ТПКМ. Львів. Вул. Дідушицьких, 1. (угорська пошта)

18.07.1912

Ласкавий Пане!

Сьогодні отримала лист від 10 лип.(ня. — О.С.-Г.) в якому доповідає мені Ласкавий Пан, що макати моєї сестри відіслали до Перемишля.

Прошу в кількох словах сказати мені, що станеться з олійними творами і аквафортами?¹⁵ Чи після закриття виставки відішле їх Пан до Перемишля, під подану через мене адресу (Nasz. Bazar). Чи могли би зберігатися в Товаристві до осені і до часу влаштування «моєї виставки»?

Долучаю вираз поваги
Олена Кульчицька

До 10го
Felsoecigo
L.P. Podolin
Угорщина

s. 149—150

№ 20

Перемишль, Ринок, 28
12.9.1912

Ласкавий Пане!

Сьогодні я отримала запрошення до участі в осінній виставці. Будучи на початку липня у Львові — просила про місце для виставки більшої кількості творів. З тою ж метою залишилась у Товаристві зберігатися впродовж літа пачка з творами (4 олійні твори і 8 аквафорт).

З огляду на те, що осіння виставка буде відкрита за 2 місяці (зворот), можна було б скористатися нагодою виставити мої роботи.

Прошу про відповідь: сподіваюсь, що Товариство захоче мені допомогти в моїх зусиллях.

З повагою
Олена Кульчицька
s. 151—152

№ 21

Картка.

До Секретаріату ТПКМ. Львів. Львів. Вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового Музею.

Перемишль. Ринок, 28
23.9.12 р.

Прошу вислати пачку з моїми творами (4 олійними і 8 аквафортами) до Кракова під адресою Товари-

¹⁵ Може тут йдеться про твори з Сьомої весняної виставки Товариства 1912 р. (Див.: Siodma wystawa wiosenna. Maj-czerwiec, 1912. Helena Kulczycka. 58. Zydzi; 59. Zimowy wieczor; 60. Przystan-Abbaza; 61. Bora; 62. Targ w Kosowie; 63. Nad morzem; 64. Kosiarcz; 65. Sasiadki).

ство прихильників красних мистецтв, пл. Щепанські 4 (pl. Szczepański, 4).

Прошу про старанне запакування в ту саму пачку в якій твори були вислані з Перемишля.

З повагою
Олена Кульчицька
s. 155—156

№ 22

Перемишль, Ринок 28
8.1.1913
(вел. 13.1.1913)

Ласкавий Пане!

На запрошення Товариства прийняти участь в осінній виставці я послала (через Вісьмовського, того що має опрацювати мій твір в раму) один твір «Інтер'єр церкви». Оскільки не знаю, що з ним діється — прошу повідомити: чи мій твір був поміщений на виставці? В разі, якби твір не був прийнятий — прошу відіслати його до пп. Стебельських у Львові, вул. Домбровського 10. II пов. — і прошу про пояснення — хто є проти моїх праць чи моєї особи.

З повагою
Олена Кульчицька
s. 157, 158, 159

№ 23

Картка.

Комітету вистави оглядової. ТПКМ. Львів, вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового музею.

(зворот)

Перемишль, Ринок 28
14.X.1913

Прошу ласкаво відповісти мені, чи можу прислати на виставу оглядову аквафорт — над якими саме завершила працювати — тобто, чи на ту виставу приймають графіку?

Прошу про якнайшвидшу відповідь.

З повагою
Олена Кульчицька

Штамп

№ 475

Отримано

10/4.1913

Відповідь дана 12/4.1913

s. 161—162

№ 24

До Вельможного Пана Соколовського, секретаря ТПКМ. Львів. Вул. Дідушицьких, 1. Будинок Промислового музею.

(зворот)

Перемишль, Ринок, 28

14.X.1913

Ласкавий Пане!

Прошу повідомити мене, як розміщені мої акварелі, оскільки особисто не можу у цьому переконатися через брак часу на виїзд з Перемишля.

З повагою
Олена Кульчицька

Який остаточний термін надсилання творів на осінню виставу?

Штамп

(№ 992)

Отримано

17.10.1913

Відповідь 17.10.1913

s. 163—164

№ 25

До Секретаріату ТПКМ. Львів. Вул. Дідушицьких,
1. Будинок Промислового музею.
(зворот)

Перемишль, Ринок 28.

28.11.1913

Ласкавий Пане!

Дуже прошу повідомити мене: чи 3 великі твори і 5 аквафорт ритованих (?) на осінню виставку було доставлено паном Вежбіцьким (були відіслані до оправи) і коли буде відомо про висновок «Журі» — прошу повідомити мене якнайшвидше.

З повагою
Олена Кульчицька

s. 165—166

№ 26

13.I.3

Вельможна Пані!

Олена Кульчицька

Перемишль

Згідно доручення Пані вираженого листом з дня 8/І цього року ми відіслали образ «Інтер'єр церкви» до пп. Стебельських у Львові. Вул. Домбровського, 10. ІІ поверх про що задля порядку Паню повідомляємо

Артистична комісія Товариства при оцінюванні надісланих праць на виставку VIII щорічну вирішила твори Пані не виставляти — ніхто однак, як Пані припускає, безумовно не є проти ані творам пані, ані теж — особі.

З повагою
s. 295

№ 27

Вельможна Пані!

Олена Кульчицька

16.III.3

Перемишль, Ринок, 28

За дорученням п. Проф. Розвадовського Зигмунта як очільника Комісії артистичної Товариства поспішаю Вельможній Пані повідомити, що лист Ваш про виставку графіки є зафіксований і що на найближчому засіданні Комісії артистичної та справа буде представлена

З правдивою повагою
s. 296

№ 28

Львів, дня 12/4.1913

Вельможна Пані!

Просимо щонайбільше 2 аквафорти надіслати поштою франсе — оскільки незадовго відбудеться наше засідання, а термін відкриття вистави є дуже короткий.

З правдивою повагою
s. 297

№ 29

Вельможна Пані

Олена Кульчицька

Артистка-малює

Перемишль, Ринок 28

З праць надісланих на жовтневу виставку прийняло «Журі» Товариства на виставу тільки 3 твори, а саме: акварелі: «Пильна (старанна) дівчинка», «Дівчинка», «Вхід до церкви». Решту творів, що не були прийняті, повертаємо завтра поштою.

Остаточний термін надсилання праць на осінню виставку (IX Салон щорічний) минає 1-го листопада цього року¹⁶.

З повагою
s. 299

№ 30

Львів, 29/11.1913

Вельможна Пані!

Оголошені твори на Осінню виставку були нам доставлені вчасно. «Журі» позитивно вирішило, за винятком однієї праці, усі були прийняті. На цьому тижні вишлемо каталог¹⁷.

З повагою
s. 301

¹⁶ Katalog wystawy acquarel, pasteli i rysunkow oraz wystawy zbiorowej prac Kajetana Stefanowicza. Pazdziernik-listopad, 1913. Helena Kulczycka. 34. Piłna dziewczynka. 35. Dziewczynka. 36. Wshód do cerkwi.

¹⁷ IX Salon Doroczny, listopad-grudzien, 1913. Helena Kulczycka. 66. Wroczyście święto (olejny). 67. W słońcu (olejny). 68. Wieczorem (akwaforty). 69. Brzozy (akwaforty). 70. Łąki (akwaforty). 71. Babusia (akwaforty). 72. Łas (akwatinta).

№ 31

Вельможна Пані
Олена Кульчицька
Арт. мал.
Перемишль, Ринок, 28

Львів, 13.12.1913

Вельможна Пані!

Просимо ласкаво про зворотню відповідь, скільки можемо опустити від ціни надісланих нам аквафорт на виставу шкіців.

З правдивою повагою
с. 303

Переклад з польської О. Семчишин-Гузнер

1. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. Rkps. 7447—7617. Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie.
2. Нора О., Яців Р. Мистецькі товариства, об'єднання, угруповання, спілки Львова 1860—1998. Матеріали до довідника. Львів: Українські технології, 1998. С. 13—14.
3. Umowa z Towarzystwem Krakowskim... *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1885 za czas od stycznia 1885 do 30 czerwca 1886*. Lwów: I Związkowa drukarnia we Lwowie, 1886. S. 5—6.
4. ЦДІАЛ України. Ф. 835. Оп. 1. Спр. 953. Матеріали про діяльність товариств друзів мистецтва. Об'єднання товариств друзів мистецтва у Кракові, Товариства друзів мистецтва у Львові та участь в ній Любомирського Андрія (Статут, каталоги виставок, рахунки...). 1888—1938.
5. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach za lata 1895 i 1896*. Lwów: Z drukarni C. Winiarza, 1897. 51 s.
6. На виставі образів у Львові. *Діло*. 1892. Ч. 229. С. 3.
7. Купчинська Л. *Творчість Теофіла Копистинського у контексті розвитку образотворчого мистецтва Західноукраїнських земель другої половини XIX — початку XX століть*. Львів: Філадельфія, 2009. 312 с.
8. Нановський Я. Корнило Миколайович Устиянович. Київ: Мистецтво, 1963. 44 с.
9. Жеплинська О. Корнило Устиянович (1839-1903). *Малярство, графіка, рукописи: альбом-каталог. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького*. Київ: Р. К. Майстер Принт, 2013. 104 с.
10. Bila O. *Sloneczne acordy w palecie Iwana Trusza*. Sopot, 2011. 120 s.
11. Біла О. *Відомий і невідомий Труш*. Науковий альбом-каталог. Львів, 2019. 371 с.
12. Gorzkowski M. *Jan Matejko. Epoka od r. 1861 do końca życia artysty*. Kraków, 1993. 531 s.
13. На дві стипендії для артистів. *Діло*. 1881. Ч. 89. С. 3.
14. Baranowicz Z. *Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie. Polskie życie artystyczne w latach 1890—1914*. Wrocław; Warszawa; Kraków, 1967. S. 177—179.
15. Akt fundacyi stypendyjnej Jana Matejki pod nazwą «Unii Lubelskiej». *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa za rok 1880*. Lwów: I Związkowa drukarnia we Lwowie, 1881. 23 s.
16. Łukaszewicz P. *Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie. Polskie życie artystyczne w latach 1915—1939*. Red. Wojciechowski A. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1974. S. 539—541.
17. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1885. za czas od stycznia 1885 do 30 czerwca 1886*. Lwów: I Związkowa drukarnia we Lwowie, 1886. 16 s.
18. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie z czynności za rok 1908/1909*. Lwów: Z drukarni W.A. Szykowskiego, 1909. 46 s.
19. Witwicki Wł. Z wystawy obrazów. *Słowo Polskie*. 1909. № 57. 4 lutego. S. 1.
20. *Sprawozdanie z działalności HTШ у Львові за час від 1 січня до 31 грудня 1895 року*. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1896. Т. 10. С. 1—4.
21. *Sprawozdanie z działalności HTШ у Львові за 1898 рік*. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1899. Т. 27. С. 216.
22. *Polskie życie artystyczne w latach 1890—1914*. Red. Wojciechowski A. Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład narodowy im. Ossolińskich; Wyd.PAN, 1967. 271 s.
23. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. Rkps. 7468/I. Т. XXII. k. 53—58. Листи Т. Копистинського. 1884, 1890 р. (Papiery Sekretariatu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
24. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie za rok 1870/1871*. Lwów. 24 s.
25. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1873/1874*. Lwów, Nakładem Tow., 1875. 22 s.
26. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa za rok 1874/1875*. Lwów: Nakładem Tow., Z drukarni K. Pillera, 1876. 25 s.
27. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1875/1876*. Lwów: Nakładem Tow., Z drukarni K. Pillera, 1877. 27 s.
28. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie z czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1876/1877*. Lwów: Nakładem Tow., Z drukarni K. Pillera, 1878. 25 s.
29. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1880*. Lwów: I Związkowa drukarnia we Lwowie, 1881. 23 s.
30. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie o czynnościach i stanie Towarzystwa w roku 1884*. Lwów: I Związkowa drukarnia we Lwowie, 1885. 19 s.

31. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie za rok 1869/1870*. Lwów. 24 s.
32. *Katalog IV wystawy dzieł sztuki TPSP*. 1870/1871.
33. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7480/I. T. XXXV. k. 239—261. Korespondencja J. Pańkiewicza. 1891—1901 rr. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
34. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7503/I. Listy od Iwana Trusza. 1893—1920 rr. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
35. *TPSP. Katalog IV-tej Wystawy wiosennej*. Maj-czerwiec, 1909.
36. *TPSP. Katalog Wystawy*. Wrzesień-październik, 1909.
37. *TPSP. Katalog VI-tej Wystawy Jesiennej*. Listopad-grudzień, 1909.
38. *TPSP. Katalog Wystawy*. Kwiecień, 1910.
39. *TPSP. Katalog VII-mej Wystawy wiosennej*. Maj, 1911.
40. *TPSP. Siodma wystawa wiosenna*. Maj-czerwiec, 1912.
41. *TPSP. Katalog wystawy acwarel, pastel i rysunkow oraz wystawy zbiorowej prac Kajetana Stefanowicza*. Październik-listopad, 1913.
42. *TPSP. IX Salon Doroczny*. Listopad-grudzień, 1913.
43. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7447/I. k. 285—290. Korespondencja M. Anastazijewskiego. 1911 r. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
44. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7463/I. Listy od Iwasiuka Mikołaja. Początek XX w. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
45. *TPSP. Wystawa jesienna*. Grudzień 1911 — styczeń 1912.
46. *TPSP. Ósma doroczna wystawa*. Grudzień 1912 — styczeń 1913.
47. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7467/I. k. 489—490. Galicyjski Komitet Wystawy Kijowskiej. 1913 r. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
48. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7496/I. k. 487—490. Listy od Iwana Trusza. 1904 r. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
49. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. 7495/I. S. 77—78. Szeptycki A. (administracja). 1902 r. (Papiery Sekretariatu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
50. URL: <https://www.oss.wroc.pl> (Dział Rękopisów. *Historia zbiorów*).
51. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. о/н-287. А. 7-9. Giebultowski Kazimierz. Papiery Sekretariatu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie (машинописний текст).
52. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. о/н 3707. Без автора (Giebultowski Kazimierz - ?). Papiery Sekretariatu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie (рукопис).
53. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. о/н 1961. Товариство любителів мистецтва у Львові (TPSP). Листування, рахунки. Матеріали архіву Товариства. 1890—1900 рр.
54. Семчишин-Гузнер О. Всеукраїнська виставка 1905 року у Львові. Літопис Національного музею у Львові ім. А. Шептицького. 2001. № 2 (7). С. 97—102.
55. *Zakład Narodowy im. Ossolinskih we Wrocławiu*. Rkps. 7470/I. k. 103—166, 293—303. Korespondencja Heleny Kulczyckiej. 1908—1913. (Papiery Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie).
56. Труш І. Олена Кульчицька. Діло. 1909. Ч. 38. 22 лютого. С. 38.
57. Кость Л. Хронологія творчості Олени Кульчицької (емоції, мотиви і толчки). 1908—1940. (Спогади художниці). Народознавчі зошити. 2001. № 1 (37) (січень-лютий). С. 6—27.
58. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie z czynności za rok 1909/1910*. Lwów: Z drukarni W.A. Szykowskiego, 1910. 45 s.
59. *Sprawozdanie dyrekcyi TPSP we Lwowie z czynności za rok 1913/1914*. Lwów: Z drukarni W.A. Szykowskiego, 1914. 53 s.

REFERENCES

- Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv (Manuscripts). Ossolinski National Institute in Wrocław, 7447—7617 [in Polish].
- Noha, O., & Yatsiv, R. (1998). *Artistic societies, associations, groups, and unions of Lviv, 1860—1998. Materials for a reference book* (Pp. 13—14). Lviv: Ukrainski Tekhnologii [in Ukrainian].
- (1886). Agreement with the Krakow Society... *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society in 1885, from January 1885 to June 30, 1886* (Pp. 5—6). Lviv: I Związkowa drukarnia we Lwowie [in Polish].
- Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv*. (1888—1938). F. 835. Op. 1. File 953. Materials on the activities of the Societies of Friends of Art, including the Krakow Society, the Lviv Society, and the participation of Andriy Lubomyrskyi (statutes, exhibition catalogs, accounts, etc.) [in Polish].
- (1897). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on activities for 1895 and 1896*. Lviv: Printing house of C. Winiarz [in Polish].
- (1892). At the exhibition of paintings in Lviv. *Dilo*, 229, 3 [in Ukrainian].
- Kupchynska, L. (2009). *The work of Teofil Kopystynskyi in the context of the development of fine art in the Western Ukrainian lands of the second half of the 19th — early 20th centuries*. Lviv; Philadelphia: Drukarski kunshty [in Ukrainian].

- Nanovsky, Ya. (1963). *Kornylo Mykolayovych Ustyianovych*. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Zheplynska, O. (2013). *Kornylo Ustyianovych (1839—1903). Painting, graphics, manuscripts: Album-catalog*. National Museum in Lviv named after Andrey Sheptytsky. Kyiv: R.K. Maister Print [in Ukrainian].
- Bila, O. (2011). *Sunny chords in the palette of Ivan Trush*. Sopot [in Ukrainian; in Polish].
- Bila, O. (2019). *The known and unknown Trush*. Scientific album-catalog. Lviv [in Ukrainian].
- Gorzowski, M. (1993). *Jan Matejko. The epoch from 1861 to the end of the artist's life*. Krakow [in Polish].
- (1881). For two scholarships for artists. *Dilo*, 89, 3 [in Ukrainian].
- Baranowicz, Z., & Wojciechowski, A. (Ed.). (1967). The Society of Friends of Fine Arts in Lviv. In: A. Wojciechowski. *Polish artistic life in the years 1890—1914* (pp. 177—179). Wroclaw; Warszawa; Krakow [in Polish].
- (1881). Act of Jan Matejko's scholarship foundation under the name 'Union of Lublin'. *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society for the year 1880*. Lviv: I Związkowa drukarnia we Lwowie [in Polish].
- Lukaszewicz, P., & Wojciechowski, A. (Ed.). (1974). The Society of Friends of Fine Arts in Lviv. In: A. Wojciechowski. *Polish artistic life in the years 1915—1939* (pp. 539—541). Wroclaw; Warszawa; Krakow; Gdan'sk [in Polish].
- (1886). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society in 1885, from January 1885 to June 30, 1886*. Lviv: I Związkowa drukarnia we Lwowie [in Polish].
- (1909). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on activities for 1908/1909*. Lviv: W.A. Szykowski Printing House [in Polish].
- Witwicki, Wl. (1909, February 4). From the art exhibition. *Slowo Polskie*, 57, 1 [in Polish].
- (1896). Report on the activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv for the period from January 1 to December 31, 1895. *Notes of the Shevchenko Scientific Society*, 10, 1—4 [in Ukrainian].
- (1899). Report on the activities of the Shevchenko Scientific Society in Lviv for the year 1898. *Notes of the Shevchenko Scientific Society*, 27, 216 [in Ukrainian].
- Wojciechowski, A. (Ed.). (1967). *Polish artistic life in the years 1890—1914*. Wroclaw; Warszawa; Krakow: Zakład Narodowy im. Ossolinskich; PAN Publishing [in Polish].
- Kopystynskyi, T. (1884, 1890). *Correspondence. Papers of the Secretariat of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv*. Ossolinski National Institute in Wroclaw, 7468/I (Vol. XXII, pp. 53—58) [in Polish].
- (N. d.). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv for 1870/1871*. Lviv [in Polish].
- (1875). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society in 1873/1874*. Lviv: Published by the Society [in Polish].
- (1876). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society for 1874/1875*. Lviv: K. Piller Printing House [in Polish].
- (1877). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society for 1875/1876*. Lviv: K. Piller Printing House [in Polish].
- (1878). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society for 1876/1877*. Lviv: K. Piller Printing House [in Polish].
- (1881). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society in 1880*. Lviv: I Związkowa drukarnia we Lwowie [in Polish].
- (1885). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on the activities and state of the Society in 1884*. Lviv: I Związkowa drukarnia we Lwowie [in Polish].
- (N. d.). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv for 1869/1870*. Lviv [in Polish].
- (1870/1871). *Catalogue of the 4th exhibition of artworks of the Society of Friends of Fine Arts* [in Polish].
- Packiewicz, J. (1891—1901). *Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv*. Ossolinski National Institute in Wroclaw, 7480/I (Vol. XXXV, pp. 239—261) [in Polish].
34. Trush, I. (1893—1920). *Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv*. Ossolinski National Institute in Wroclaw, 7503/I [in Polish].
- (1909, May, June). *TPSP. Catalogue of the 4th Spring Exhibition* [in Polish].
- (1909, September, October). *TPSP. Exhibition catalogue* [in Polish].
- (1909, November, December). *TPSP. Catalogue of the 6th Autumn Exhibition* [in Polish].
- (1910, April). *TPSP. Exhibition catalogue* [in Polish].
- (1911, May). *TPSP. Catalogue of the 7th Spring Exhibition* [in Polish].
- (1912, May, June). *TPSP. Seventh Spring Exhibition* [in Polish].
- (1913, October, November). *TPSP. Catalogue of the exhibition of watercolors, pastels, drawings, and the collective exhibition of Kajetan Stefanowicz's works* [in Polish].
- (1913, November, December). *TPSP. 9th Annual Salon* [in Polish].
- Anastazijewski, M. (1911). *Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv*. Ossolinski National Institute in Wroclaw, 7447/I, 285—290 [in Polish].
- Iwasiuk, M. (early 20th c.). *Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv*. Ossolinski National Institute in Wroclaw, 7463/I [in Polish].
- (1911, December 1912, January). *TPSP. Autumn Exhibition* [in Polish].
- (1912, December 1913, January). *TPSP. 8th Annual Exhibition* [in Polish].

- (1913). Galician Committee of the Kyiv Exhibition. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv. *Ossolinski National Institute in Wroclaw*, 7467/I, 489—490 [in Polish].
- Trush, I. (1904). Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv). *Ossolinski National Institute in Wroclaw*, 7496/I, 487—490 [in Polish].
- Szeptycki, A. (1902). Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv). *Ossolinski National Institute in Wroclaw; Zaklad Narodowy im. Ossolin'skich we Wroclawiu*, 7495/I, 77—78 [in Polish].
- (N. d.). *Ossolineum. Manuscript Department. History of collections*. Retrieved from: <https://www.oss.wroc.pl>
- Giebultowski, Kazimierz. (N. d.). Papers of the Secretariat of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv. *Department of Manuscripts of the National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefanyk in Lviv*, o/n-287 [in Polish].
- Author unknown (possibly Giebultowski, Kazimierz). (N. d.). Papers of the Secretariat of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv. *Department of Manuscripts of the National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefanyk in Lviv*, o/n-3707 [in Polish].
- (1890—1900). Society of Art Lovers in Lviv (TPSP). Correspondence, accounts. Archival materials of the Society. *Department of Manuscripts of the National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefanyk in Lviv*, o/n-1961 [in Polish].
- Semchyshyn-Huzner, O. (2001). The All-Ukrainian exhibition of 1905 in Lviv. *Chronicle of the National Museum in Lviv named after A. Sheptytsky*, 2 (7), 97—102 [in Ukrainian].
- Kulczycka, H. (1908—1913). Correspondence. Papers of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv). *Ossolinski National Institute in Wroclaw*, 7470/I, 103—166, 293—303 [in Polish].
- Trush, I. (1909, February 22). Olena Kulchytska. *Dilo*, 38, 38 [in Ukrainian].
- Kost, L. (2001). Chronology of the creativity of Olena Kulchytska (emotions, motives, and impulses), 1908—1940 (artist's memoirs). *Ethnology notebooks*, 1 (37), 6—21 [in Ukrainian].
- (1910). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on activities for 1909/1910*. Lviv: W.A. Szykowski Printing House [in Polish].
- (1914). *Report of the Directorate of the Society of Friends of Fine Arts in Lviv on activities for 1913/1914*. Lviv: W.A. Szykowski Printing House [in Polish].